

УДК 338.45

Л. В. Левковська,
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

У статті розглянуто функціонування корпорацій та їх вплив на національну економічну систему, визначено напрями формування корпорацій відповідно до типу економічних систем

Ключові слова: корпорація, корпоратизація, національна економічна система.

In the article, functioning of corporations and their influence is considered on the national economic system, certainly directions of forming of corporations in accordance with as economic systems

Keywords: corporation, national economic system.

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки накопичений великий теоретичний і практичний досвід корпоративного управління, результати якого проявляються в різноманітності трактувань терміна *корпорація*.

Виникнення та розвиток корпорацій пов'язують насамперед із тенденцією концентрації капіталу, глобалізацією світової економіки, переходом до постіндустріального суспільства.

Аналіз особливостей формування корпоративного управління у вітчизняній економічній літературі присвячена низка наукових праць, зокрема це праці Д. Баюри, В. Євтушевського, А. Педька, О. Носової, С. Румянцев, А. Сірка, Л. Федулової, З. Шершньової та ін. Разом з тим, спостерігається певний дефіцит наукової уваги до виявлення основних чинників та інституційних детермінант даного процесу.

Слід підкреслити, що корпоратизація забезпечує єдність управління економічними системами, заощадження на трансакційних витратах, підвищення рівня прибутковості бізнесу і його вартості, але ефективно управляти корпорацією досить складно.

Зазначимо, що корпорація — це порівняно нова форма організаційних об'єднань в Україні, сформована в ході масової приватизації державних підприємств. За кордоном термін *корпорація* застосовується вже давно й означає великий суб'єкт господарювання, організований у формі відкритого акціонерного товариства, що має складну структуру. Іншими словами, до корпорації відносять багаторівневі організації, які до того ж мають і багатоаспектну сферу діяльності, і різноманіття технічного й людського капіталу.

Велика корпорація — це досить інерційна економічна система, в якій сила накопичених процесів визначає майбутню траєкторію руху, що пов'язано з довгостроковим характером основних корпоративних процесів, їх значною інвестиційною складовою.

Зазначимо, що корпорації доводять свою більшу ефективність та дієвість порівняно з підприємствами одноосібного володіння: можливість акумулювати майже необмежені засоби для зростання інвестицій і розвитку виробництва, відокремлення капіталу власності від функцій управління, зменшення економічних ризиків [1].

Тобто ускладнення структури економічної системи, підвищення рівня розвитку та характеру продуктивних сил вимагають створення адекватної структури виробничих відносин власності. Така трансформація в межах ринкової економічної системи відбувається шляхом перетворення індивідуальних та одноосібних підприємницьких структур на корпоративні утворення шляхом застосування інтеграційних механізмів, які стали постійними супутниками економічної діяльності в умовах сучасного капіталізму [2]

Вони оздоровлюють економіку, підтримують у ній конкуренцію, розвивають управлінські та підприємницькі здібності, забезпечують сталий економічний розвиток загалом.

Звичайно, можна говорити про позитивні зрушення в розвитку сучасної економічної системи України в результаті трансформаційних процесів: збільшення ВВП та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств і товарів, зменшення рівня інфляції, акумулювання капіталу та більш ефективний перерозподіл його між галузями й секторами виробництва [3].

Проте, з позицій системного підходу, в Україні та інших державах постсоціалістичного табору не спостерігається синергетичного ефекту і зміни мають дискретний характер.

Тому, головними напрямками формування корпорацій відповідно до типу економічних систем ми вважаємо наступні:

1. Укрупнення корпорацій, підвищення їх ролі у світовій економіці й науково-технічному прогресі, що відображає загальний тренд економічної інтеграції. Як зазначає Р. Паскаль, корпорації — це домінуючі соціальні інститути нашого часу. Сьогодні лише 300 великих корпорацій контролюють 25% усіх виробничих потужностей на землі. Обсяг створюваної доданої вартості деяких транснаціональних корпорацій перевищує ВВП окремих розвинених держав.

Своєрідний "корпоративний бум" пояснюється тим, що корпорація має безсумнівні переваги перед малим і середнім бізнесом, а саме: можливість економії на масштабах виробництва, доступу до дешевих кредитних ресурсів, більш широкого і диверсифікованого ринку збуту, залучення кращих фахівців, а також наявність науково-пошукових і дослідно-конструкторських підрозділів, резервів для проведення ризикованих і проривних робіт. У той же час слід вказати й слабкі сторони укрупнення корпорацій: можлива втрата гнучкості в реакції на потреби ринку; зниження рівня управління, можливе зростання протиріч між материнською компанією й дочірніми структурами, гармонізації інтересів усіх учасників бізнес-процесу і т.д.

2. Ускладнення структури власності корпорацій, концентрація, взаємопроникнення капіталів. Тенденція розвивається через дві основні форми: концентрацію капіталу через нагромадження, розширене відтворення (внутрішнє, органічне зростання) і злиття й поглинання компаній (зовнішнє піднесення). Ці напрями успішно використовуються в сучасному корпоративному будівництві та формують його правову й організаційну основу.

3. Прискорення внутрішнього організаційного розвитку корпорацій, посилення взаємозв'язку темпів і напрямку зростання бізнесу з якістю менеджменту, підвищення ролі людського капіталу. Це пов'язано із виживанням в умовах жорсткої конкурентної боротьби. Зазначимо, що компанії, розвиток яких зупинився, практично йдуть до банкрутства. Будь-яка фірма, що не встигає адаптуватися до постійних змін у галузі, не витримує конкурентної боротьби.

У цьому зв'язку багато сучасних корпорацій, причому як західних, так й українських, активно шукають нові форми організаційного й корпоративного управління. Розвиваються горизонтальні, матричні й проектні організаційно-функціональні структури бізнесу, ухвалюються кодекси корпоративної поведінки. Багато компаній вводять незалежних директорів до своїх рад директорів (зокрема, для захисту інтересів малих акціонерів), залучають відомі міжнародні консалтингові й аудиторські фірми, проводять активну реструктуризацію, звільняючись від непрофільних і неефективних активів ("чищення" корпорації). Усе це свідчить у цілому про тенденцію до підвищення якості корпоративного управління, зростання ролі людського капіталу.

4. Використання високошвидкісних інформаційно-комунікаційних технологій як неодмінних супутників корпорацій, що успішно розвиваються. Починаючи з 80-х років минулого століття, людство вступило в нову стадію свого розвитку—побудови інформаційного суспільства. Це зруйнувало замкнутість корпорацій,

унаслідок чого відбулося практично миттєве поширення нових ідей та інтелектуальних розробок. Конкурентна боротьба змусила корпорації формувати свій інформаційний простір, в якому фіксуються всі зовнішні вимоги й можливості розвитку.

У цей час більше ніж 50% європейських фірм використовують високошвидкісні інформаційно-комунікаційні технології та інтелектуальну працю. У США лише 3% усіх працюючих зайнято в сільському господарстві, 10% — у виробництві, а інші — в інформаційно-інтелектуальній сфері. Досягнення науки й техніки у галузі інформатики дають змогу корпораціям вчасно і стратегічно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі, й найбільш ефективно функціонувати в просторі й часі. Унаслідок поширення глобальної інформаційної системи—Інтернету—багато управлінських операцій (насамперед, процес купівлі-продажу) переведено у віртуальний вимір.

5. Регіоналізація, зокрема транснаціоналізація сучасних корпорацій, що передбачає географічний розвиток корпоративних організацій, проникнення їх на регіональні ринки, які, як відомо, можуть різнитися ємністю й платоспроможністю клієнтів, місцевими політичними та соціальними ризиками, різноманітністю ресурсних можливостей. На основі регіоналізації корпорації можуть підвищити свою стійкість і різко збільшити масштаб діяльності, що робить нові організаційні утворення ще сильнішими. Світовими лідерами в цьому процесі стали такі компанії, як «Intel», «Siemens», «IBM», «Johnson & Johnson», «Motorola», «British Petroleum», «British Telecom», «Xerox», «Hewlett-Packard» та інші.

6. Формування нових зовнішніх альянсів і стратегічних партнерств, які дають змогу корпораціям бути відкритими системами й тим самим швидко капіталізувати свої активи (закриті ж системи, навпаки, рано чи пізно приходять до дезорганізації, дезінтеграції й занепаду, у них розвиваються негативні відцентрові тенденції). Використання альянсів корпораціями має давню історію, оскільки раніше корпорації індустріально розвинених держав застосовували їх для імпортування й просування на місцеві ринки менш розвинених країн. У сучасних умовах стратегічні альянси є інструментом для спільного просування й ще більшого залучення в діяльність на світовому ринку.

7. Інноватизація корпоративних організацій. Багато великих корпорацій створюють спеціальні відділи інноваційного розвитку (служби нововведень, науково-технічні центри), підрозділи НДДКР (лабораторії й майстерні), прогнозно-аналітичні департаменти й т.зв.офіси майбутнього, розбудовують системи управління знаннями на основі Інтернету та інноваційно-маркетингові бюро, технопарки й агентства з трансфертів технологій і т.п. Крім того, для інноваційного пошуку та посилення інтелектуалізації прийняття рішень усе частіше залучаються сторонні консультанти, фахівці й експерти. Окремі корпорації починають безпосередньо спеціалізуватися на інноваційних проєктах і їх комерціалізації (технологічні компанії, венчурні фірми), інші - роблять значний внутрішній крок до високотехнологічної індустрії та наукоємних продуктів.

У світовій економічній літературі інновація (у широкому розумінні) інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях. Сучасний світовий ринок інновацій перевищує 2 трлн. дол. США, з яких на частку США припадає 39%, Японії — 30, Німеччини — 16%. У світі на одного вченого доводиться 10 менеджерів, які відбирають науково-технічні досягнення, вчасно патентують винахід, займаються просуванням наукоємних товарів і технологій на ринок.

Висновки. Глобалізація бізнесу, формування стратегічних альянсів, ланцюжків створення доданої вартості, розвиток інформаційних мереж — усі ці організаційні новації дають змогу представити кращу в усіх відношеннях організацію, в якій будь-яка функція і процес реалізуються на світовому рівні. У результаті досягається і більш висока ефективність виробництва, капіталізація та інвестиційна привабливість корпорації, можливості інноваційного розвитку.

Таким чином, розглянуті головні тенденції мають стабільний довгостроковий характер і ще довго будуть визначати тренди майбутнього розвитку економіки.

Література:

1. Булев И.П. Промышленные корпорации/И.П.Булев, С.В.Богачев, М.В.Мельникова.- Особенности развития и принятия решений.-Донецк: 2003.- 116 с.
2. Сулян В.Б. Эволюция форм собственности в США: современные особенности / В.Б.Сулян // Вопросы экономики.- 2001.- №6.-С.4-18.
3. Румянцев С.А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток/ С.А.Румянцев .-К.: Знання, 2003.-С. 5-7

Стаття надійшла до редакції 03.06.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"